

PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

KALEVAGATAN 6 - 00100 HELSINGFORS 10
Telefon (växel) 642511 Postgiro 120811-5
Affärsbankerna Andelsbankerna Sparbankerna konto 5041-6

Cirkulär nr 16/72

7.6.1972

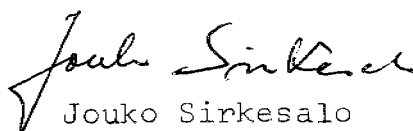
Till arbetspensionsanstalterna

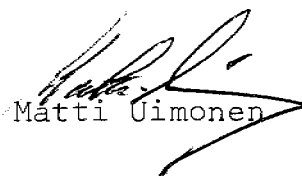
Betr.: utbetalning av arbetspension
till annan än pensionstagaren
själv

I en arbetsgrupp, som tillsatts av Pensionsskyddscentralen, har utarbetats en promemoria, som gäller utbetalning av pension till annan än pensionstagaren själv. I arbetsgruppen har ingått representanter för statskontoret och för Kommunala pensionsanstalten.

Promemoria översänds härmed till pensionsanstalterna. Pensionsskyddscentralen önskar, att pensionsanstalterna måtte efterkomma de principer, som framgår av promemorian.

PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Jouko Sirkesalo

Matti Uimonen

1 bilaga

J.kkn.Ka

29.5.1972

Utbetalning av pension till annan än pensionstagaren självInledning

Vid beviljande av pension skall i pensionsbeslutet alltid anges, åt vem pension beviljas och hur dess utbetalning sker. Huvudregeln är härvid givetvis den, att pensionen utbetalas till den person, åt vilken den beviljats. På grund av särskilda lagrum kan man dock nödgas utbetala pensionen eller en del därav till annan än pensionstagaren. Beslut om detta kan fattas redan då pensionen beviljas. Ett dylikt beslut kan jämväl fattas vid en senare tidpunkt.

Avsikten med denna promemoria är att redogöra för sådana undantagsfall, i vilka pensionen utbetalas till annan än pensionstagaren själv. I någon mån har även befogenheten att företräda vid pensionsansökningsförfarandet behandlats. Vid författandet av promemorian har man utgått ifrån, att utbetalningen av pension till pensionstagaren själv bör tryggas så väl som möjligt. Utbetalning av pension till annan än pensionstagaren är ett undantag. Dessutom måste avgörandet i dylika fall vara välmotiverat, ty om pensionen utbetalas felaktigt, kan man nödgas utbetala den en gång till.

Promemorian omfattar fyra huvudpunkter:

- 1) Utbetalning av pension till socialnämnd
- 2) Utbetalning av pension till intressebevakare
- 3) Utbetalning av pension genom fullmakt
- 4) Utbetalning av pension till utsökningsmyndighet

1) Utbetalning av pension till socialnämnd

Socialnämnd har en allmän skyldighet att lämna mindre bemedlade och medellösa hjälp för tryggnade av deras nödiga utkomst och vård. Så har socialnämnderna i 50 § lagen om socialhjälp (SocHjL) även medgivits rätt att utan särskilt befullmäktigande ansöka om pension på

sådan persons vägnar, som uppbär fortsatt socialhjälp minst tre månader, och vars angelägenheter löper risk att förbli oomhändertagna. Socialnämnden har rätt att på dylik persons vägnar även vidtaga andra åtgärder, som är behövliga för bevakande av dennes förmåner och rättigheter, utan särskilt befullmäktigande.¹⁾ Man bör dock komma i håg, att detta stadgande endast berättigar nämnden att ansöka om pension. Att utbetala pensionen till nämnden är däremot icke möjligt enligt detta stadgande.

Även beträffande pensionens utbetalningsförfarande intar socialnämnden en mycket central ställning. Angående utbetalning av pension till socialnämnden stadgas i APL 19 a § 2 momentet.

På anhållan av socialnämnd må pensionsanstalt bestämma, att pension eller del därav erlägges till nämnden för att användas till pensionstagarens och hans anhörigas framtida försörjning.

Dessutom behandlas utbetalning av pension direkt till socialnämnden i följande lagrum:

- 8 § lagen om vård av dem, som missbrukar berusningsmedel
- 34 § lagen om socialhjälp
- 40 § lagen om barnskydd.

Även 43 och 44 §§ folkpensionslagen (FPL) samt 29 § 3 momentet sjukförsäkringslagen stadgar om utbetalande av förmåner enligt dessa lagar till socialnämnd. I de två senare lagrummen utgår man ifrån, att förmånen kan utbetalas till socialnämnden för att användas till förmånstagarens eller hans anhörigas försörjning, ifall utbetalning till förmånstagaren själv icke kan anses ändamålsenlig på grund av hans levnadssätt. Enligt FPL kommer såsom grund dessutom i fråga pensionstagarens mentala tillstånd, fysiska eller psykiska svaghet eller annan särskild orsak. Enligt 43 § FPL kan pension utbetalas till nämnden, ifall pensionstagaren åtnjuter vård på anstalt enligt lagen om socialhjälp, för ersättande av kostnaderna för hans vård.

1) Ett liknande stadgande, som berättigar till ansökande av pension för barnatillsynsmans vidkommande finns i 15 § lagen om utomäktenskapliga barn. Enligt det är barnatillsynsmannen utan särskilt förordnande god man för varje utomäktenskapligt barn, som är bestående bosatt i kommunen, så länge barnet har rätt till underhåll.

Statens och kommunernas pensionssystem omfattar däremot inget stadgande, som motsvarar stadgandet i 19 a § 2 momentet APL. Närmast detta stadgande kommer 17 § StPL och 10 § kommunala pensionsanstaltens pensionsstadga.

De ifrågavarande stadgandena förutsätter, att socialnämnden tar initiativet till utbetalningen av pensionen till nämnden. Detta bör emellertid icke tolkas så, att pensionsanstalt alltid, då ansökan ej inkommit, utan vidare borde erlægga pensionen direkt till pensionsstagaren själv. Synes utbetalning av pension till socialnämnden nämligen motiverad på grund av förebragt utredning, borde pensionsanstalten ta kontakt med vederbörande socialnämnd och underhandla om, huruvida det vore skäl att socialnämnden skulle uppgöra en ansökan. Ansökningen kan formuleras fritt, men motivering bör givetvis ingå.

Pensionsanstalt skall alltid ge ett med besvärсанvisning försett beslut med anledning av socialnämnds ansökan. Beslutet tillsänds såväl socialnämnden som pensionstagaren. Av beslutet bör framgå de lagrum, på vilka beslutet baserar sig. Innan beslutet ges, bör man sträva till att bereda pensionstagaren tillfälle att bli hörd.

19 a § 2 momentet APL

Vid tillämpningen av stadgandet kan man utgå ifrån, att ifall de förutsättningar för utbetalning av pension till socialnämnden uppfylls, vilka ställts i 8 § lagen om vård av dem, som missbrukar berusningsmedel, 34 § lagen om socialhjälp (SocHjL) eller 40 § lagen om barnskydd, bör även förutsättningarna enligt 19 a § 2 mom. APL anses föreligga.

Vad 34 § SocHjL beträffar, bör man konstatera, att personen i fråga åtnjuter socialhjälp i form av vård på anstalt, som avses i lagens 18 §. I 18 § SocHjL nämns kommunalhem, ålderdomshem, sjukhem eller annan vårdinrättning. Endast sådana anstalter, som upprätthålls av kommun eller kommunalförbund, är vårdanstalter, som avses i detta lagrum. I fråga kommer åldringshem, vårdhem och sjukhem. Huruvida det är fråga om "annan vårdinrättning" måste prövas skilt i varje enskilt fall. Ifall vederbörande anstalt icke själv förmår utreda detta, kan i Helsingfors förfrågan göras hos Helsingfors stads vårdverk.

I 18 § SocHjL avsedda anstalter är inte olika sanatorier (tuberkulos-, reuma- o.a. sanatorier), ej heller sjukhus. Icke heller arbetsinrättningar är i allmänhet anstalter, som sagda lagrum avser. Skillnaden mellan ett av kommun upprätthållet sjukhem och ett sjukhus bestäms så, att sjukhemmen är underordnade socialnämnden och sjukhusen sjukhus- eller hälsovårdsnämnden (enligt folkhälsolagen hälsonämnden). Sagda grund för åtskiljande lämpar sig icke för sådana sjukvårdsanstalter, som upprätthålls av kommunalförbund, enär kommunalförbunden ej har socialnämnd.

De ovan sagda fallen utgör emellertid endast en grupp, på vilken 19 a § 2 mom. APL kan tillämpas. Förutom dessa fall kan det i praktiken förekomma även andra situationer, i vilka det är motiverat att erlægga pension eller del därav till socialnämnden.

Tillämpning av 19 a § 2 mom. APL förutsätter ju icke, att pensionsstagaren erhåller underhåll av socialnämnden. Däremot erfordras, att pensionen används till förmån för pensionstagaren och hans anhöriga och uttryckligen för deras framtida försörjning. Sålunda synes det som om det vore motiverat att erlægga pensionen till socialnämnden även i sådana fall, att den framtida försörjningen ser ut att kunna äventyras. Detta förorsakas oftast av skäl, som uppräknats såsom exempel i 44 § FPL. Då avsikten i detta stadgande i FPL och i 19 a § 2 mom. APL torde vara lika, torde man kunna anse främst de i FPL anförda grunderna såsom orsaker till, att "den framtida försörjningen äventyras".

I ovan sagda fall skall emellertid erfordras, att pensionstagarens levnadssätt osv. tydligt är sådana, att utbetalning av pension till honom icke kan anses ändamålsenlig. Socialnämnden åligger härvid bevisskyldighet. Det bör krävas, att framtida äventyrande kan åtminstone vad levnadssättet beträffar motiveras även med t.ex. inträffad uraktlåtenhet att erlægga underhåll, med att vederbörande intagits för samhällsvård eller med annan tidigare händelse, som på sätt och vis "konkretiserar" risken. Det bör nämligen hållas i minnet, att pensionen tillhör pensionstagaren själv, och endast i undantagsfall, då pensionstagarens levnadssätt är betydligt avvikande och det tvivelsutan medför, att den framtida försörjningen äventyras, kan pensionen erläggas till nämnden. Man kan även anse, att om pensions-

tagaren ej har anhöriga att försörja, tillämpning av 19 a § APL förutsätter ett ännu mera motiverat bevisande än då det är fråga om en försörjares pension. Äventyras den framtida försörjningen enbart på grund av, att pensionens belopp är litet, föreligger ej förutsättningar att erlægga pensionen till socialnämnden.

Kretsen av de anhöriga, som avses i lagrummet, bör tolkas närmast på grund av den omständigheten, gentemot vilka pensionstagaren enligt lag är underhållsskyldig. Angående underhållsskyldigheten stadgas i lagen om socialhjälp. Av lagen framgår, att envars underhållsskyldighet utsträcks åtminstone att omfatta alla de personer, som enligt arbetspensionslagarna kommer i fråga som familjepensionstagare.

Praktiska skäl talar för en sådan ståndpunkt, att med anhöriga skulle avses förutom makar både egna barn och adoptivbarn samt sådana makes barn eller adoptivbarn, som makarna försörjt gemensamt. Det bör dock konstateras, att det för närvarande är tolkning underkastat, huruvida manlig pensionstagares utomäktenskapliga barn bör anses vara anhörig, ifall barnet icke erkänts.

Socialnämnden kan ansöka om pension endast för framtida försörjning. Med andra ord kan pension ej erläggas till socialnämnden för ersättande av socialhjälp, pensionstagaren eller hans anhöriga har erhållit tidigare. Försäkringsdomstolen, och i olycksfallsförsäkringsfall Högsta domstolen har ansett, att sådana pensionsrater, som förfallit till betalning efter den dag, då socialnämndens ansökan om erläggande av pension inkommit, kan erläggas till socialnämnden.

I 19 a § 2 momentet talas om socialnämnden. I lagen om socialvårdens förvaltning uppdelas socialnämnden till en allmän avdelning och en vårdavdelning. I lagen har emellertid medgivits möjlighet att genom socialreglemente bestämma om utförande av socialvårdens uppgifter även på annat sätt, t.ex. genom olika nämnder. T.ex. i Helsingfors och i Åbo finns även barnskyddsnämnder. Ehuru en särskild barnskyddsnämnd handhar endast en del av socialnämndens uppgifter, bör barnskyddsnämnden jämföras med socialnämnden vid tillämpningen av 19 a § 2 mom. APL. I vissa mindre kommuner handhas socialnämndens uppgifter av kommunalstyrelsen.

Utbetalning av barntillägg till pension till socialnämnd

Ålders-, invalid- och arbetslöshetspensionstagare har rätt till barn-tillägg, om han eller make till honom har sådant barn under 18 år, som skulle ha rätt till familjepension efter pensionstagaren. Lagen förutsätter ej, att barnet vårdas av pensionstagaren eller dennes make. Ifall båda föräldrarna erhåller ovan avsedd pension, erläggs barntillägg till varderas pension. Tillägget är till sin natur inte någon skilt till barnet utgående pension, utan en del av pensions-tagarens pension. Anhåller socialnämnd dock enligt 19 a § APL endast om pensionens barntillägg, kan detta särskiljas från pensionen, att utbetalas åt socialnämnden, emedan nämnden äger rätt att begränsa sin anhållan att angå endast en del av pensionen. Beror en dylik anhållan dock av ett missförstånd från socialnämndens sida, borde pensionsanstalten informera nämnden om tilläggets karaktär.

Det bör sålunda observeras, att barntillägg kan utbetalas till socialnämnd under samma förutsättningar som annan del av pension. Föreligger ej sådana förutsättningar, får barntillägg ej utbetalas till socialnämnden på grund av APL 19 a §.

2) Utbetalning av pension till intressebevakare

Om intressebevakare stadgas i APL 19 b §, som är uppdelad på två moment. Det första momentet angår endast ansökan om pension och det andra utbetalning därav. Stadgandet har följande ordalydelse:

Är pensionssökande minderårig eller är han på grund av sjukdom eller av annan orsak oförmögen att själv söka pension och saknar han förmyndare eller för ändamålet tillförordnad god man, må av pensionsanstalten godkänd nära anhörig eller annan person, som huvudsakligen dragit försorg om honom, i egenskap av bevakare av hans intressen föra hans talan i ärende rörande pension som utgår enligt denna lag. Den, som fyllt 18 år må även, därest ej särskilt hinder föreligger, själv göra ansökan rörande sin pension.

Under i 1 mom. stadgade förutsättningar må pensionsanstalt även utbetala pension åt nära anhörig till pensionstagare eller annan person eller åt minderårig pensionstagare, som fyllt 18 år.

StPL och KTAPL saknar ett APL 19 b § motsvarande stadgande. Däremot är StFamPL 17 § likalydande som APL 19 b §.

Man har ansett, att första momentet borde tolkas liberalt, så att formliga angelägenheter inte skulle hindra, att ansökningsen görs anhängig. Detta innebär bl.a., att pensionsanstalten inte i allmänhet behöver kräva särskilt bevis angående sjukdom eller annan orsak, t.ex. utlandsresa, utan ett meddelande från intressebevakaren räcker. Förutom hindret för ansökan om pension bör den som för sökandens talan uppge, på vilken grund han för talan, d v s verkar som intressebevakare. När man i undantagsfall behöver ytterligare utredning, införskaffar pensionsanstalten sådan på sätt den själv anser lämpligt.

Såsom i lagrummet avsedd anhörig bör betraktas förutom make och släktingar i rätt upp- eller nedstigande led jämte makar till dessa, även syskon och deras makar.

Det andra momentet i stadgandet berör utbetalning av pension. Av sakens natur följer, att pensionsanstalt vid godkännande av intressebevakare som "pensionstagare" bör iaktta större försiktighet än då den godkänner honom som "pensionssökande". Pensionsanstalten har skäl att i oklara fall ofta innan pension utbetalas ta kontakt med socialnämnden för att få en bättre bild av de faktiska förhållandena.

3) Utbetalning av pension mot fullmakt

19 a § 1 mom. förbjuder överföring av pension till annan och nämner dessutom, att avtal beträffande pantsättning av pension är ogiltigt. Befullmäktigande betyder ej detsamma som överföring eller pantsättning av pension. De ansluter emellertid sig till varandra så pass nära, att ett ovillkorligt och allmänt godkännande av befullmäktigande skulle kunna leda till ett allmänt godkännande av även överföring och pantsättning utan pensionsanstaltens egentliga samtycke. Man borde sålunda förhålla sig ytterst försiktigt till utbetalning av pension till befullmäktigad. Såsom huvudregel kan anses den praktik, som råder för närvarande, d v s pensionen erläggs på pensionstagarens namn till bank eller postkontor. Att acceptera fullmakten är sedan bankens eller postens sak. Utfår pensionstagaren från annat håll än från ifrågavarande pensionsanstalt pension som

frivillig tilläggsförmån, kan pensionstagaren med befullmäktigandet sträva till, att hans hela pension skulle utbetalas från ett och samma ställe. I sådant fall föreligger icke någon grund för vägrande, och fullmakten kan godkännas.

I allmänhet borde pensionsanstalten aldrig utbetala pension direkt åt den, som företer fullmakt. Så accepteras inte en fullmakt, som gäller tillsvidare, emedan pensionstagaren sedan fullmakten utfärdades kan t.ex. ha avlidit. Engångsfullmakt kan däremot i undantagsfall accepteras t.ex. i brådskande fall. Vidare kan i sådant fall, där arbetsgivare utbetalat lön för sjuktid, och arbetstagaren senare retroaktivt beviljas pension för samma tid, pensionen för den tid, som motsvarar den tid för vilken lön erhöles för sjuktid, mot fullmakt erläggas till arbetsgivaren. Även sådan fullmakt, som givits åt socialnämnd och som hänförs sig till pensionens retroaktiva del, kan accepteras.

Pensionsanstalten kan utbetala retroaktiv del av pension till arbetsgivaren även utan särskilt befullmäktigande i så fall, att ett stadgande angående detta ingår i det kollektivavtal, som skall tillämpas på ifrågavarande arbetstagare. På arbetsgivaren ankommer att utreda, att arbetstagaren faller under ett dylikt kollektivavtal.

4) Utmätning av pension

I APL 19 a § 1 mom. förbjuds utmätning av pension. Även i 4 kapitlet 7 § 4 momentet i utsökningslagen finns ett stadgande i ärendet, enligt vilket förbudet att utsöka pension, varom stadgats särskilt, skall efterkommas. I 4 kapitlet 8 § 1 momentet sägs dock, att förbudet i 7 § icke gäller underhåll, som någon kan vara skyldig att erlagga åt make eller barn.

Utsökningsmyndigheterna ansåg till en början, att stadgandet i APL såsom ett särskilt stadgande undantränger stadgandet i utsökningslagen, vilket är ett allmänt stadgande. Sedan erhöles ett prejudikat från Helsingfors hovrätt, enligt vilket pension kan utmätas för försörjning av make eller barn. Härvid tillämpas ej heller stadgandena i utsökningslagens 4 kapitel 6 § 1 och 2 momenten angående belopp av pension, som skall lämnas utanför utmätningssåtgärder. Pensionens belopp kan sålunda utmätas i sin helhet för erläggande av underhåll motsvarande pensionsutbetalningsperioden. Med andra ord, månatligt

underhåll kan i sin helhet utmätas från månatlig pension. Förfallna underhåll kan däremot ej utmätas från pension av den orsaken, att de icke längre utgör underhåll utan sedvanlig gäld.

Utmätning för underhåll av barn har emellertid icke godkänts utan undantag. Utmätning för underhåll av utomäktenskapligt barn har icke ansetts möjlig, såvitt pensionstagaren icke erkänt barnet. Denna Helsingfors hovrätts ståndpunkt grundar sig på, att utomäktenskapligt barn icke omnämnts i 4 kapitlet 8 § utsökningslagen. En lagändring är dock under beredning, enligt vilken även sådana utomäktenskapliga barn, som icke erkänts, skulle jämföras med andra barn vid tillämpningen av 4 kapitlet 8 § utsökningslagen.

Enligt 108 § äktenskapslagen kan angående sådan makes lön, som uraktlåtit sin skyldighet att överlåta medel till den andra makens förfogande eller för dennes eller barnens försörjning, under vissa förutsättningar förordnas att en viss del därav skall erläggas till maken. Förordnandet ges av utmätningsman och hans förordnande betraktas som utmätning. Enligt 113 § i sagda lag skall stadgandena om innehållning av lön även tillämpas på pension, som utgår till make. Motsvarande stadgande finns även i 29 och 34 §§ lagen om barn utom äktenskap.

För utmätningsåtgärdernas riktighet ansvarar utsökningsmyndigheterna. Sålunda är det inte i allmänhet skäl för pensionsanstalten att ingripa i, huruvida utmätningen i det ifrågavarande fallet är lagenligt. Skulle utmätningen på basen av det ovan anförda i pensionsanstaltens tycke verka tydligt lagstridigt, borde pensionsanstalten anmärka därom till utsökningsmyndigheten. Håller utsökningsmyndigheten trots anmärkningen fast vid sin ståndpunkt, bör pensionsanstalten utbetala pensionen enligt utsökningsmyndighetens anvisningar.